

IN:

'Inzicht', jrg. 116, 1982, september, nr. 537, p. 37 & p. 39.

Hedy d'Ancona: 'Onderwijs is broeinest van reactionaire opvattingen.'

André Hielkema

Met een lange en boeiende rede opende de oud-staatssecretaris voor emancipatiezaken mevrouw Hedy d'Ancona op 19 juni j.l. [1982] in Utrecht het congres 'Homoseksualiteit en Onderwijs'. Zo'n congres werd nodig geacht, omdat heteroseksualiteit - en daarmee huwelijk, gezin en een afhankelijke positie van de vrouw - nog steeds norm zijn. In de discussies die gedurende de dag gevoerd werden, kwam vooral het onderwijs als instrument ter bevordering van rol-doorbreking centraal te staan, alsmede de functie die homoseksuele leerkrachten bij die rol-doorbreking kunnen vervullen. Minder aandacht kreeg de problematiek van homoseksuele leerlingen die op zoek zijn naar (h)erkenning van hun gevoelens. Ook het grote gebrek aan leerstof die deze herkenning mogelijk maakt, bleef vrijwel buiten beschouwing.

Mevrouw d'Ancona veroorloofde zich een gedurfde uitspraak. Voorbijgaand aan het aanzienlijke sociale toezicht waaronder docenten hun beroep uitoefenen, meende zij dat onderwijzend personeel in het algemeen conservatief, ja zelfs bekrompen is. Weliswaar zijn volgens haar juist in het onderwijs vrouwen de laatste tien jaar bezig geweest hun maatschappelijke achterstand in te halen, doordat meisjes tegenwoordig langer en hoger onderwijs volgen dan vroeger, maar daarmee is nog geen doorbreking van de traditionele rollen bereikt. Meisjes en jongens volgen nog steeds overwegend de opleidingen die volgens de overlevering bij hun geslacht horen. Bovendien blijkt dat meisjes vaak studies kiezen, waar jongens in deze tijd van economische teruggang geen toekomstperspectief meer in zien, omdat die studies 'slechts' hun algemene ontwikkeling zouden dienen, maar geen werk opleveren. De mogelijkheid om een goede opleiding te volgen wordt door meisjes dus niet altijd in de eerste plaats benut als een middel om een sterkere positie in de samenleving te verwerven, maar om man en kinderen later meer te bieden te hebben. Nee, een hogere en langere studie dient de emancipatie van vrouwen niet automatisch.

Voortrekkersrol

Op het congres over onderwijs en homoseksualiteit sprak Nell Ginjaar-Maas de mening uit dat het openbaar onderwijs de taak heeft een voortrekkersrol te vervullen bij de emancipatie van homoseksuelen. Nell Ginjaar-Maas is de onderwijsspecialiste van de Tweede-Kamerfractie van de VVD. Zij is voorstander van een snelle invoering van een Wet Gelijke Behandeling (beter bekend als anti-discriminatie wet). Deze wet

moet een eind maken aan discriminatie van homoseksuele leerkrachten, ook in het bijzonder onderwijs. Aangezien de overheid zich niet te veel met het bijzonder onderwijs kan bemoeien, vond Ginjaar-Maas dat het openbaar onderwijs het goede voorbeeld moet geven. Zij pleitte voor een kritisch doorlichten van schoolboeken op rolbevestigende patronen en voor discussie in de klas over homoseksualiteit als een andere leefwijze.

Volgens mevrouw d'Ancona wordt de ongelijke machtsverhouding tussen man en vrouw onder andere in stand gehouden door de heersende denkbeelden over wat manlijke en wat vrouwelijke eigenschappen zouden zijn. Het maatschappelijk functioneren van vrouwen en mannen, hun positie en rol, wordt sterk door die denkbeelden bepaald. Vrouwen die de hun toegemeten status willen veranderen en hun leven willen inrichten op een manier die de samenleving niet vrouwelijk noemt, moeten voor hun zelfbeschikkingsrecht hard vechten. En homoseksuelen moeten dat ook. Zij gaan immers per definitie in tegen de maatschappelijke opvattingen over vrouwelijkheid en manlijkheid, aangezien zij geen partners kiezen van het andere geslacht, zoals hun manlijkheid dan wel vrouwelijkheid zou eisen. De onderdrukking van vrouwen en die van homoseksuelen hebben dus met elkaar te maken. Beide vormen komen voort uit de ideeën omtrent vrouwelijkheid en manlijkheid die in de maatschappij leven. En die ideeën worden nog steeds doorgegeven, onder andere in het onderwijs. Een hopeloze situatie na meer dan tien jaar emancipatiestrijd, vond mevrouw d'Ancona.

Wat kunnen homoseksuele leerkrachten daar nu aan veranderen? Niet erg veel, zo leek het. Er voor uitkomen homoseksueel te zijn en ingaan tegen heteroseksualiteitsbevestigende processen in de klas vormt voor velen een groot probleem. Bij sollicitaties en zolang ze geen vaste aanstelling hebben, zou dat hun positie verzwakken. En ook de angst om bij de ouders bekend te staan als homoseksuele leerkracht is van invloed, want juist in de ouders hebben de homoseksuele docenten weinig vertrouwen. Verder klaagden ze over de geringe steun die ze van collega's krijgen. 'Ik zit op een eiland,' zei een docent: 'geaccepteerd, maar het onderwerp homoseksualiteit wordt angstig vermeden.' En dan de leerlingen. 'In het LBO is het eigenlijk onmogelijk om bekend te maken, dat je homoseksueel bent; dat kan zelfs rechtstreekse agressie opwekken. Het betekent overigens niet, dat VWO-leerlingen zo open staan om kennis te nemen van andere leefvormen,' zo meende een lerares. Waar het op aan komt, is het persoonlijke gezag van de homoseksuele leerkrachten. Dan kunnen ze zonder achteraf gepest te worden vertellen over hun eigen leven, ze kunnen eventueel voorlichtingsmedewerkers van het COC uitnodigen op school of in het literatuuronderwijs homoseksuele romans behandelen. Maar gemakkelijk gaat het nooit.

Al met al werd tijdens het congres het onderwijs tamelijk eenzijdig afgeschilderd als een broeinest van reactionaire opvattingen. Er werd vastgesteld dat de pluriformiteit die de hedendaagse samenleving kenmerkt, niet weerspiegeld wordt in het onderwijs. Feitelijk zouden er meer openlijk homoseksueel levende docenten werkzaam moeten zijn om aan die pluriformiteit gestalte te geven door de leerlingen te laten zien dat het huwelijk niet de enige weg is. Hiermee werd het in het debat

rond de voorgestelde anti-discriminatiewet gehanteerde argument dat de homoseksualiteit van een leerkracht geen invloed heeft op het door hem of haar gegeven onderricht, losgelaten. Die homoseksualiteit kan wel degelijk van invloed zijn en is het hopelijk ook, als we in Nederland verlost willen worden van de dwingende norm om een heteroseksueel leven te leiden en alleen die eigenschappen tot ontwikkeling te brengen die aan het geslacht, waartoe men behoort, worden toegeschreven.

Geconcludeerd kan worden dat het bij uitstek de taak is van het openbaar onderwijs - dat zich immers in tegenstelling tot het bijzonder onderwijs tot doel stelt de pluriformiteit in de samenleving te laten uitkomen - om de jeugd daadwerkelijk die kans te bieden om zich te bevrijden van het traditionele man-vrouw-beeld.